

Vasile Aaron

Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase

Cuvînt înainte

Cunoștința cea de obște și experiința de toate zilele luminat ne arată, precum ierburile ceale mai amară și mai veninate adeseori aduc bolnavilor tămăduire și dulceața sănătății prin amărала boalelor pierdută de nou o cîștigă: în gunoiul cel aruncat de o parte de lucrătorul pămîntului să află cîte și mai cîte lucruri neplăcute în sine socotite, care totuși, pe locul cel de arătură sau de coasă, la vreama sa împrăștiate și la rădăcina viței cei de vie așazate, umplu grădinile de fin și de paie, jîtnițele de bucate și pivnițele de vin.

Credința cea deșartă, în carea grecii și romanii și alte neamuri, în veacurile ceale vechi rătăcind, lucrurile ceale mute și surde le tămăuia și le cîntea ca pe dumnezei, cu adevărat nime acuma, precum nu să îndoiaște, cu lățirea sfintei Evanghelii și prin ivirea luminei credinței cei adevărată a fi cu totul călcată, așa nu e puțină dimpotrivă a nu să mira de nenumărate cărți și pilde, tocma de acei oameni, ce întru atîta rătăcise, date afară și pînă astăzi aflătoare, pline de învățături moralicești, ca un izvor de apă plăcută dintr-un loc almintrile neiuibit ochilor și în chipul florilor celor bine mirositoare de boz puturos și de spin înghimpos.

Următoarea istorie a lui Sofronim și a iubitei sale Harite încă iaste întocmită stărilor împrejur a vremii, în carea grecii încă ținea leagea elinească, însă învățăturile ceale moralicești, care într-însa vin înainte și împlîrile ce să înșiră, atîta dulceață au în sine, cît m-au făcut în versuri a o alcătui și spre folosul iubitorilor de poezie a o face lumii cunoscută.

Sofronim ca prunc de 12 ani, rămîind lipsit de părinți, în toată ziua mergea și plîngea pe mormîntul acestora, apoi întorcînd acasă mîncea pînea ce o căpăta în dar de la un preot al Minervei, arătînd cu pildă evlavie cu care sînt fiii detori părinților săi și după moarte: Pronia celui atotputernic îl povățui cu împlîrea la Praxitel cel și cu multă avere, și foarte procopsit în rîndul facerii de idoli; și așa de la acesta atît procopsire prin sîrguință, cît și avere cu testament cîștigată, încît în Cetatea Milet, în care a își alesease cu așăzămînt a șădea, și într-alte locuri vecinate, în rîndul măiestrii sale era cel mai vestit; iscusirea sa și mai pe urmă amorul (iubirea) de care lumea să bîntuiește acolo îl adusă, cît pentru Harite cea frumoasă, fiica lui Aristef, mai marelui judecătoriu al Miletului, carea după starea sa nu o putea nădăjdui, supt acoperemînt de altă ceva vină să izgoni din cetate; alungat și surugun în mare, din ruperea corăbii singur scăpă și cu împlîrea aruncîndu-să la un ostrov pustiu, trăia în singurătate îndestulat și mulțămît, fără de a vinovăți sau învîrtoșarea judecătorească, sau pe aceea din carii cugeta a i se trage hotărîrea pedeapsii cei nedreapte. Norocul, carele îl părăsise, de nou îl înbrătoșă, așa cît cu scăparea de la prinsoare a lui Aristef să făcu acestuia jinere, și următoriu în avere, bărbat Haritei, de care lucru nice că putea vrodată visa. Pildă vie a nestatorniciei norocului, prin carea să joacă după plăcere cu ticăloasa omenire, și a răbdării, prin carea toate să pot învinje.

Verșurile în care să află *Istoria* alcătuită sînt din rîndul celor de cîte 12 silabe, și așa vrînd neștine mai apriat a gusta din dulceața lor, în cetanie la mijlocul fieștecăruia stih să steaie pînă cînd s-ar putea număra: unul, doi, trei; pentru pildă:

Omul cît să naște... cu cît să măreaște,
Grija și năcazul... încă cu el creaste.
De vrea oare cine... mai chear să să-ncrează,
La a noastră stare... privească și vază.
Împărații cîtă... greutate poartă?
Și cei ce viață... au supt ei nemoartă.
Lipsitul, că n-are... tot să jeluaște,
Avutul de cîte... trude să căiaște.

Să află întră aceste verșuri și de ceale de unsprezece silabe, cînd adecă silaba cea de pe urmă, sau a jumătății cei mai dintîiu, sau a cei mai de pe urmă a stihului să sfîrșeaște cu *iu*, *î* sau *u*, a căruia sunet numai de jumătate să aude, dintră care *u*, acuma de vro cîțiva ani încoace, de tot să lasă afară, iară mai nainte în locu-i să punea *i*, pentru pildă:

Te rog , o, Iubite!... mai vină la noi,
Să mai grăim ceva... și despre nevoi.
Cum făcea cei vechi... avînd timp și vreamă,
Nici fiind dedați... ca tot să să cheame.
Cunoscuși pe unchiul?... cît fu de mărit?
Spune-mi era altul... ca el odihnit?
Cînd vedea că are... vrîm om învățat,
Și ca el întocma... la graiu și la sfat.

Din ceale mai sus zise de sine urmează cum că pot să fie verșurile și de zece silabe, cînd silaba cea mai de pe urmă a jumătății și cei dintîiu și cei mai de pe urmă a stihului iaste *iu*, *î* sau *u*, a căror sunet numai de jumătate să aude, precum sînt:

Mai bine să moriu... decît tot căznit
Să trăiesc de frați... și preatini lipsit.

Aceastea scurtări să află în rîndul acestor verșuri și atuncea cînd sau a cincea silabă a jumătății cei dintîiu, sau cea de pe urmă a stihului să sfîrșeaște ori în ce glasnică, carea să spune lung afară, precum să veade din ceale următoare:

Au mai poate fi... cum acela fu?
Mie mi să pare... cum că altul nu.
Cearce cine vrea... și vază din sine,
Fără îndoială... va zice ca mine.

Ce să atinge de stilul poeziei mele, fiind că eu mărire deșartă sau folosul mieu nu cerc, las să judece ce vor vrea cei ce vor ceti această Istorie mică, aducîndu-și aminte și de altele, ce pînă acuma au ieșit din tipariu și foarte tare s-au trecut.

Cu adevărat limba noastră nu iaste așa avută ca sorioara ei limba cea talienească și ca amînduror maică, limba latinească; totuși, tăcînd despre aceea că dacă alte limbi în Europa procopsite de la aceastea doauă nu s-au rușinat și nu să rușinează în lipsele sale a să împrumuta, de sine urmează că nice noi avem vreo pricină cuvioasă în alcătuirea cărților celor românești a nu năzui cînd și cînd la Maica cea dulce și surioara limbei noastre, atîta fără părtinire pociu zice că limba noastră nu iaste așa de sarbădă, cît ceva rod plăcut la vreamă sa să nu poate aduce.

Vasile Aaron
Sibiiu, 1821.
În Tipografia lui Ioan Bart

(Vasile Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase*, în G. Ivașcu (ed.), *Din istoria teoriei și a criticii literare românești*, I, 1812-1866, EDP, București, 1967, pp. 95-98)